

С. М. Перепьолкін, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного та митного права Академії
митної служби України

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ВЗАЄМНОЇ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДОПОМОГИ З МИТНИХ ПИТАНЬ

У статті досліджено розвиток відносин взаємної адміністративної допомоги з митних питань, визначено міжнародно-правові форми забезпечення надання взаємної адміністративної допомоги з митних питань.

В статье исследовано развитие отношений взаимной административной помощи по таможенным вопросам, определено международно-правовые формы обеспечения предоставления взаимной административной помощи по таможенным вопросам.

The article investigated the development of mutual administrative support as to the customs problems; different kinds of international law support are determined which provide the mutual help in the sphere of customs problems.

Ключові слова. Взаємна адміністративна допомога з митних питань, Всесвітня митна організація, міжнародні конвенції, міжнародні угоди, міжнародні конференції, міжнародне митне співробітництво.

Вступ. З кожним роком у науковій і навчальній літературі з міжнародного, адміністративного та митного права все більше уваги приділяється дослідженню різноманітних проблем, пов'язаних з міжнародним митним співробітництвом та його прогресивним розвитком. Як правило, предмет таких досліджень становлять: загальна характеристика міжнародних митних конвенцій або окремих їхніх положень; висвітлення історії виникнення та діяльності Всесвітньої митної організації та змісту її резолюцій; митно-правові аспекти співробітництва держав у рамках Світової організації торгівлі; митне право Європейського Союзу; проблеми імплементації чинних для України міжнародних договорів з питань митної справи та перспективи її приєднання до митного союзу Європейського Союзу чи Союзу Білорусії, Російської Федерації та Казахстану тощо.

Аналіз досліджень і публікацій з питань міжнародного митного співробітництва показав, що поряд з іншими напрямками міжнародної діяльності митних адміністрацій держав не отримали ще належного висвітлення відносини взаємної адміністративної допомоги з митних питань (далі – ВАД). Існуюча ситуація, з одного боку, не дозволяє чітко визначити місце норм, що регулюють відносини ВАД у системі міжнародного митного права, а з іншого – розвивати нові напрямки надання ВАД на двосторонньому та багатосторонньому рівнях міжнародного митного співробітництва.

Отже, системне дослідження участі держав у наданні ВАД, а також її регулювання міжнародним правом становить як теоретичний, так і практичний інтерес. Це важливо для України як сучасної європейської держави та учасника міжнародного митного співробітництва.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні розвитку відносин ВАД та встановленні міжнародно-правових форм їх забезпечення.

Результати дослідження. Висвітленню окремих аспектів надання ВАД у своїх працях приділяли увагу такі вчені, як В. В. Ілясов, М. Люкс, С. І. Мкртумян, К. К. Сандровський, В. Г. Храбсков та ін.

Відносинам надання ВАД держави приділяють велику увагу, пов'язуючи ефективність їхньої реалізації із захистом національних економічних інтересів, гарантуванням безпеки міжнародного торговельного ланцюга постачання, боротьбою з транснаціональною організованою злочинністю тощо. Не є винятком і Україна, митні органи якої беруть активну участь у відносинах ВАД.

У практиці міжнародного митного співробітництва під *взаємною адміністративною допомогою* прийнято розуміти заходи, що здійснюються однією митною службою за дорученням іншої або спільно з нею з метою належного застосування митного законодавства, а також для відвернення, розслідування або припинення порушень митного законодавства.

Саме так Всесвітня митна організація (далі – ВМО, неофіційна назва Ради Митного співробітництва) тлумачить поняття ВАД у Загальному додатку Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 р. в редакції Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 26 червня 1999 р. [1].

Відносинам надання ВАД у діяльності ВМО завжди приділялася значна увага. Так, уже наприкінці першого року діяльності, а саме 5 грудня 1953 р., Рада Митного співробітництва прийняла Рекомендації щодо взаємної адміністративної допомоги, здійснивши спробу правового регулювання відносин ВАД на багатосторонній основі одноманітно для низки її держав-членів.

Однак загального визнання Рекомендації щодо взаємної адміністративної Ради Митного співробітництва не отримали, враховуючи незначний перелік держав-членів, а також поділ повоєнного світу на соціалістичні та капіталістичні держави.

Разом з тим відбудова зруйнованих війною європейських держав та гарантування захисту прогресивного розвитку міжнародної торгівлі сприяли розширенню як безпосередніх напрямків міжнародного співробітництва держав з питань надання ВАД, так і форм її міжнародно-правового забезпечення.

5 липня 1962 р. декількома представниками соціалістичних держав, що не брали участі в міжнародному митному співробітництві на початку діяльності ВМО, у Берліні укладанням Угоди “Про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань” затверджено на багатосторонній основі загальні засади надання ВАД. Текст Берлінської угоди 1962 р., а також закріплені в ньому напрямки міжнародного митного співробітництва і ВАД тривалий час використовувалися соціалістичними державами як основа для укладання багатосторонніх та двосторонніх договорів у галузі митного регулювання.

Так, щодо цього відомий радянський дослідник митних правовідносин В. Г. Храбсков зазначав: “Берлінська угода була основним правовим документом митного співробітництва соціалістичних держав, яка регулювала митні відносини одноманітно вже для низки соціалістичних держав. Закріплювала нові, порівняно з іншими угодами щодо загальних питань, форми митного співробітництва. Угоди зі спеціальних митних питань являють собою форму конкретизації положень багатосторонньої угоди 1962 р. “Про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань”. Вони побудовані на тих же принципах, що й остання. Вони багато в чому сприяють подальшому розвитку митного співробітництва соціалістичних держав” [2, 14, 15, 22].

І дійсно, Берлінська угода від 5 липня 1962 р., будучи багатосторонньою угодою, визначила головні принципи, цілі та напрями митного співробітництва соціалістичних держав, заклала засади його розвитку на багатосторонній основі, сприяла розширенню сфер діяльності Конференції керівників митних установ соціалістичних держав.

Як слушно зазначав К. К. Сандровський, “історично Берлінська угода від 5 липня 1962 р. передувала аналогічним за характером і регіональному, і загальному багатосторонньому міжнародним договорам такого роду: Конвенції про взаємодопомогу в митних справах ЄЕС від 7 вересня 1967 р. і Міжнародній конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства Ради Митного співробітництва від 9 червня 1977 р.” [3, 188].

Власне, положення останнього міжнародного договору й донині визнаються і використовуються у відносинах надання ВАД як на двосторонній, так і на багатосторонній основах.

За містом укладання Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 9 червня 1977 р. отримала неофіційну назву – Конвенція Найробі. За структурою вона складається з основного тексту – преамбули і 23 статей, а також 11 додатків, спрямована на розвиток співробітництва між митними адміністраціями у протидії порушенням митного законодавства.

Для цілєї голосування в Раді та Постійному технічному комітеті ВМО кожен додаток даної Конвенції вважається окремою Конвенцією. Відповідно до положень додатків Конвенції Найробі ВАД може бути: допомога, що надається митною адміністрацією з власної ініціативи; допомога за запитом у стягненні ввізного та вивізного мита і податків; допомога за запитом щодо контролю; допомога за запитом стосовно нагляду; розслідування та повідомлення за запитами на користь іншої Договірної Сторони; участь представників митних адміністрацій під час розгляду справ у суді або трибуналі; присутність представників митних адміністрацій однієї Договірної Сторони на території іншої Договірної Сторони; участь у розслідуваннях, що проводяться за кордоном; збирання інформації; надання допомоги у боротьбі з контрабандою наркотиків та психотропних речовин; надання допомоги у протидії контрабанді творів мистецтва, антикваріату й інших культурних цінностей.

На основі Указу Президента України “Про приєднання України до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї” від 23 травня 2000 р. № 699/2000 наша держава також є Договірною Стороною даної Конвенції.

Визнаючи необхідність підвищення ефективності надання ВАД та постійного розширення обсягів і напрямків здійснення міжнародного митного співробітництва ВМО, у 2000 р. прийнято Декларацію про вдосконалення митного співробітництва та взаємної адміністративної допомоги (Кіпрська декларація), у 2002 р. – Резолюцію про безпеку та сприяння міжнародному торговому ланцюгу постачання, а 27 червня 2003 р. – Міжнародну конвенцію про взаємодопомогу в митних справах (Йоганнесбурзька конвенція). Остання поки що не набула чинності, але окремі її положення вже використовуються державами – членами ВМО під час налагодження двостороннього міжнародно-правового регулювання надання ВАД.

Разом з тим міжнародно-правове регулювання надання ВАД не обмежується лише укладанням спеціалізованих міжнародних конвенцій та угод, спрямованих на боротьбу з порушеннями митного законодавства.

Крім положень вищезазначених міжнародних конвенцій і угод, окрема увага правовому регулюванню надання ВАД приділяється в таких міжнародних договорах регіонального значення, як Стокгольмська конвенція про заснування Європейської асоціації вільної торгівлі 1960 р. (додаток В), Угода про Європейський економічний простір 1992 р. (протоколи 10 і 11), Угода про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах держав – членів Співдружності Незалежних Держав 1994 р., Угода про взаємну допомогу і співробітництво в митних справах між державами – учасницями ГУУАМ 2003 р., а також між державами – учасницями Європейського Союзу в Регламенті Ради від 13 березня 1997 р. № 515/97 [4] та державами – учасницями митного союзу Євразійського економічного співтовариства (Республіка Білорусь, Російська Федерація, Республіка Казахстан) – гл. 17 Митного кодексу митного союзу Євразійського економічного співтовариства тощо.

З метою організації міжнародного митного співробітництва та ВАД на двосторонній основі кожна окрема держава намагається укласти якомога більше угод двостороннього характеру з іншими учасниками міжнародних відносин.

Таким чином, надання ВАД на сучасному етапі розвитку міжнародних митних відносин здійснюється як на двосторонньому, так і на багатосторонньому рівнях з використанням інституційної та договірної форм міжнародно-правового забезпечення. У рамках інституційної форми така можливість реалізується за допомогою міжнародних міжурядових організацій, міжнародних міжурядових конференцій, органів міждержавних об'єднань інтеграційного характеру. Договірна форма міжнародно-правового забезпечення надання ВАД, у свою чергу, реалізується за допомогою прийняття таких актів: конвенції, угоди, декларації, резолюції, рекомендації, рішення галузевих органів регіональних міжнародних організацій.

Висновки. З урахуванням вищевикладеного слід наголосити на необхідності подальшого наукового дослідження відносин взаємної адміністративної допомоги з митних питань як представниками науки міжнародного права, так і галузевих наук в Україні.

Розвиток наукових досліджень з питань надання взаємної адміністративної допомоги з митних питань сприятиме не лише розширенню міжнародних зв'язків Державної митної служби України, а й посиленню захисту економічних інтересів нашої держави.

Література

1. Про приєднання України до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [Текст] : Закон України від 5 жовтня 2006 р. № 227-V // Офіц. вісн. України. – 2006. – № 43. – Ст. 2865.

2. Храбсков В. Г. Международно-правовые вопросы сотрудничества социалистических государств в области таможенного дела [Текст] : автореф. дис. на соискание научн. степени канд. юрид. наук. : спец. 12716 / Храбсков В. Г. – М., 1970. – 24 с.

3. Сандровский К. К. Международное таможенное право [Текст] : учебник / Сандровский К. К. – 2-е изд., испр. – К. : Знання, КОО, 2001. – 461 с.

4. Règlement (CE) № 515/97 du Conseil du 13 mars 1997 relatif à l'assistance mutuelle entre les autorités administratives des États membres et à la collaboration entre celles-ci et la Commission en vue d'assurer la bonne application des réglementations douanière et agricole [Text] // Journal officiel des Communautés Europeennes. – 1997. – № L 82. – P. 1–16.